

Björnstad, Gustav
Tel: 010-698 1477
gustav.bjornstad@naturvardsverket.se

SKRIVELSE
2019-02-21 Ärendenr:
NV-08181-17

Vattenmyndigheterna
[Vattenmyndigheten.norrboten@
lansstyrelsen.se](mailto:Vattenmyndigheten.norrboten@lansstyrelsen.se)

Naturvårdsverkets återrapporering till Vattenmyndigheterna för genomförande av åtgärdsprogrammet under år 2018

Sammanfattning

Vattenmyndigheterna har beslutat om åtgärdsprogram för förvaltningscykeln 2016–2021. Utöver att genomföra de myndighetspecifika åtgärderna ska myndigheter och kommuner årligen rapportera till Vattenmyndigheterna om deras genomförande av respektive åtgärder enligt åtgärdsprogrammet. Rapporteringen utgör underlag för att följa upp genomförda åtgärder och bedöma hur fastställda miljökvalitetsnormer för vatten kommer att uppnås eller inte.

För de nationella myndigheterna sker den årliga rapporteringen genom besvarande av frågor.

Nedan följer Naturvårdsverkets svar på Vattenmyndigheternas frågor med anledning av åtgärdsprogrammet. Vårt svar följer det upplägg som framgår av Vattenmyndigheternas frågeformulär.

Åtgärd 1 Avloppsreningsverk och ledningsnät

Naturvårdsverket ska identifiera behov av ökad tillämpning och ändring av befintliga styrmedel samt behov av nya styrmedel och vägledning, i syfte att förbättra förutsättningarna för att minska utsläppen av fosfor och kväve samt prioriterade och särskilda förorenande ämnen via avloppsreningsverk och avloppsledningsnät.

1. Vilket arbete har gjorts för att,

a) utveckla vägledningen till länsstyrelser och kommuner för att förbättra förutsättningarna för minskade utsläpp av näringsämnen från avloppsreningsverk och ledningsnät?

Naturvårdsverket har arbetat med vägledning till 2016:6 samt 2016:8. Ett ökat fokus har varit på att förtydliga krav på uppföljning och kontroll av bräddningar på ledningsnät.

Naturvårdsverket har en aktiv roll i att förbättra rapporteringen av avloppsdirektivet. I samband med rapporteringen av 2016 års data togs ett omfattande vägledningpaket fram med mallar och checklistor för framtagandet och granskningen av rapporteringsunderlag.

Naturvårdsverket har även deltagit på ett antal konferenser och anordnat handläggartäffar för avloppshandläggare på Lst.

b. utveckla vägledningen till länsstyrelser och kommuner för att förbättra förutsättningarna för minskade utsläpp av prioriterade och särskilda förorenande ämnen från avloppsreningsverk och ledningsnät?

I samband med utlysning av investeringsbidrag för installation av avancerad rening har bland annat kopplingen till recipientens känslighet och behovet av avancerad rening lyfts fram (se mer info nedan).

Området är relativt nytt, parallellt med att satsningen på nya anläggningar är igång fortsätter screeningprojekt för att kartlägga behov och öka kunskapen om läkemedelsrester och andra miljöföroreningar i miljön (se mer info nedan om investeringsbidragen)

c. öka tillämpning av befintliga styrmedel?

Naturvårdsverket har yttrat sig i ett antal miljöprovningar av ARV – se nedan

d. utveckla uppströmsarbetet?

I provningar av miljöfarlig verksamhet yttrat oss angående utsläpp av tvättvatten från fordonstvättar t ex. Rent allmänt har vi större fokus på MKN och

recipienten i provningar. Detta gäller även i den löpande vägledningen. Ett övrigt inspel till nytt etappmål att kommunerna ska verka mer aktivt för uppströmsåtgärder lämnades in som förslag från temaområde hav och vatten till den fördjupade utvärderingen av miljömålen, FU19.

2. Hur anser ni att åtgärden har bidragit till att förbättra förutsättningarna för att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten? T.ex. har praxis utvecklats eller ändrats, har ytterligare insatser och/eller styrmedel tillkommit, till vilken omfattning i form av antal objekt och/eller kostnad o.s.v.

Screening vid reningsverk (Kostnad ca 1,2 milj. för 2018)

I regeringsuppdrag för att utreda behovet av avancerad rening vid svenska reningsverk (RU Larv) identifierades ett antal ämnen som åtminstone i vissa recipienter kan beräknades överskrida MKN eller motsvarande, dvs det finns risk för effekter på organismer i recipienten. För att följa upp detta görs nu kompletterande mätningar vid ett antal ARV, bland annat sådana som identifierades ha låg grad av utspädning/överskridande av MKN i RU Larv. Drygt 200 kemiska ämnen mäts i ingående och utgående vatten, uppströms och nedströms i recipient samt i slam. Och dessutom görs in vitro tester riktade mot ett tiotal verkningsmekanismer och ett korttidstest med zebrafiskyngel (nationella delen). Tanken var att täcka in de ämnen som identifierades som problematiska i RU Larv samt de verkningsmekanismer dessa ämnen verkar genom. Ett av syftena är att se på överensstämmelsen mellan kemiska analyser och biologiska effekter, ett annat att se på överensstämmelsen med resultaten i RU Larv.

Under 2019 är planen också att komplettera med analyser av hormoner i avloppsvattnet eftersom det inte fanns med i det ordinarie analyspaketet. Projektet har diskuterats i screeningens referensgrupp där både KemI och HaV ingår, men även Lst, SGU, SLV, Folkhälsomyndigheten och Läkemedelsverket. Projektet utförs också i samverkan med Lst som har fått möjlighet att komplettera undersökningen med ytterligare provplatser. Utöver detta har vi lagt till en del ämnen i den nationella övervakningen av utgående vatten och slam. Något som på sikt kan bidra till att identifiera vilka SFÅ som sprids via ARV.

Yttrat oss i miljöprovningar av ARV (text från ÅR): Naturvårdsverket har yttrat oss i ett antal samrådsärenden samt deltagit i tillståndsprövningar om allmänna avloppsreningsverk, framförallt genom olika slags yttranden till Miljöprövningsdelegationen samt i vissa fall miljödomstol när ärenden är överklagade. Vi har i ett fall drivit frågan om att endast ge tillfälligt tillstånd, då förutsättningar för ett icke-tidsbegränsat tillstånd enligt Naturvårdsverkets uppfattning inte fanns. Vi har också själva överklagat ett ärende. Naturvårdsverket har prioriterat frågor som rör MKN i ytvatten, tillräcklig reningsgrad och kapacitet i avloppsreningsanläggningar och frågor om tillämpning av Naturvårdsverkets föreskrifter NFS 2016:6 som genomför avloppsdirektivet.

Sammanfattning utlysning bidrag läkemedelsrening 2018

Naturvårdsverket tilldelades 2018 medel för stöd till installation av avancerad rening för avskiljning av läkemedelsrester vid avloppsreningsverk. Under utlysningen tog Naturvårdsverket emot 18 ansökningar, av vilka 16 har beviljats bidrag. Av övriga två drog en sökande själv tillbaka sin ansökan med hänvisning till tidsbrist. Den andra fick avslag på grund av bristande vetenskaplig evidens för den föreslagna teknikens avskiljningseffektivitet.

Av de beviljade ansökningarna har två projekttyper beviljats medel, förstudier och investeringsprojekt. Antalet beviljade förstudier var 10 stycken (ca 15 miljoner kronor, slutrapportering 2019) och beviljade investeringsprojekt var 6 stycken (ca 70 miljoner kronor, slutrapportering 2020). De totala beviljade medlen uppgår därmed till ca 85 miljoner kronor och utgör 90 procent av den totala projektkostnaden.

Exempel på beviljade åtgärder i investeringsprojekten är inköp och installation av reningssystem som syftar till att fånga upp eller destruera aktiva läkemedelssubstanser, bland annat med hjälp av olika kolfilter och ozonering. Utöver investeringsprojekt har även olika förstudier och pilotprojekt beviljats stöd. Dessa syftar bland annat till att ta fram underlag inför investeringar i fullskaleprojekt genom att utvärdera och jämföra olika tekniker för läkemedelsrening, samt att undersöka förekommande mängder läkemedelsrester i inkommande avloppsvatten.

De investeringsprojekt som beviljats stöd bedöms vid färdigställande totalt kunna rena vatten motsvarande drygt 100 000 personekvivalenter som sedan kan släppas till recipient. De förstudieprojekt som beviljats bidrag bedöms ifall de implementeras i full skala kunna rena vatten motsvarande drygt 1 500 000 personekvivalenter.

En majoritet av de recipienter som berörs av satsningarna beskrivs som antingen känsliga eller mycket känsliga, vilket legat till grund för bedömningen av projektens potential. Vid ett par av projekten som beviljats stöd planeras även läkemedelsreningsinsatserna in i innovativa totallösningar som kan bidra till att uppfylla andra miljömål genom att t ex öka resurseffektivitet, näringsåterföring, eller bidra till att minska bristen på vatten i regioner som drabbats av sommarens torka. Intresse och respons på utlysningen har varit övervägande positiv vid ett flertal tillfällen när Naturvårdsverket har varit ute och presenterat på branschkonferenser och seminarier.

Information om utlysningen:

<http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Bidrag/Lakemedelsrening-vid-avloppsreningsverk/>

Rening av läkemedel och mikroplaster vid avloppsreningsverk – föredrag på konferenser, bland annat:

<http://www.svenskvatten.se/utbildning/konferensdokumentation/svenskvatten/nam-18/>

<http://www.svenskvatten.se/utbildning/konferensdokumentation/svenskvatten/vattenstamman-2018/>

http://www.envisys.se/dokument/lund_2018_utskick.pdf

3. Vilken samverkan har skett med Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen och andra berörda centrala myndigheter, samt med länsstyrelser och kommuner? Hur många länsstyrelser och kommuner har nåtts av informationen?

Samverkan avlopp Naturvårdsverket och Lst. I samband med rapporteringar till EU gällande avloppsreningsverk har det konstaterats att Sverige behöver förbättra kvalitén på dataunderlaget som används vid rapporteringen. En nationell samverkansgrupp med deltagare från Naturvårdsverket och länsstyrelserna har därför bildats. I projektform kommer gruppen att arbeta med frågor kring tillsyn och miljörapportering, fördelat på två delprojekt. Delprojektet om tillsyn, provtagning och flödesmätning har en stor betydelse inte bara för efterlevnaden av Naturvårdsverkets föreskrifter utan även när det gäller uppföljning av tillstånd och villkor meddelande för verksamhetsutövaren. Delprojektet kring rapporteringen är centralt för att tydliggöra processen för rapportering enligt avloppsdirektivet, utvärdera den föregående rapporteringen samt förbättra kvalitén på kommande rapporteringar.

Screeningprojekt ARV (se ovan): Projektet har diskuterats i screeningens referensgrupp där både KemI och HaV ingår, men även Lst, SGU, SLV, Folkhälsomyndigheten och Läkemedelsverket. Projektet utförs också i samverkan med Lst som har fått möjlighet att komplettera undersökningen med ytterligare provplatser.

Investeringsprojekt läkemedelsrening – bedömningsgruppen bestod av deltagare från NV, HaV, KTH, Svenskt vatten och verksamhetsutövare

Naturvårdsverket har initierat och finansierat uppstarten av en beställargrupp för avancerad rening av läkemedelsrester, mikroplaster och andra föroreningar. Se mer info på hemsidan: http://www.naturvardsverket.se/Nyheter-och-pressmeddelanden/Bidrag-till-avloppsrening_nyhet/

4. Har Naturvårdsverket utfört övrigt arbete med bäring på åtgärd 1 under 2018?

Utvärdering avloppsdirektivet och Utökade resurser.

Uppgifterna har lämnats av Anna-Maria Sundin, på Kretsloppsenheten (Sk)

Åtgärd 2 Miljöfarlig verksamhet – utsläpp till vatten

Naturvårdsverket ska vägleda länsstyrelserna och kommunerna i deras tillsyn och prövning av miljöfarliga verksamheter i syfte att minska utsläppen till vatten, från såväl punktkällor som diffusa källor, av prioriterade ämnen och särskilda förorenande ämnen i sådan omfattning att det bidrar till att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas.

1. Vilket arbete har gjorts för att utveckla tillsynsvägledningen till länsstyrelser och kommuner avseende utsläpp av prioriterade och särskilda förorenande ämnen?

Naturvårdsverket vägleder om industriutsläppsdirektivet (IED) och om BAT-slutsatser (Best Available Techniques – bästa tillgängliga teknik). Det vägledningsarbete som genomförts under 2018 omfattar BAT-slutsatser som påverkar utsläpp till både vatten och luft (angående utsläpp till luft, se åtgärd 5). Vägledning finns publicerad på Naturvårdsverkets hemsida, bl.a. i form av generell vägledning om industriutsläppsbestämmelserna och om de olika BAT-slutsatser som har antagits av EU-kommissionen. Vägledning sker också genom att tillsynsmyndigheter vid behov kontakter Naturvårdsverket med olika frågeställningar. Om Naturvårdsverkets svar bedöms vara generellt intressant brukar vi lägga ut det på vår hemsida.

BAT-slutsatserna innehåller bestämmelser i form av begränsningsvärden för utsläppsvärden (BAT-AEL:er). Vilka parametrar som regleras varierar mellan de olika BAT-slutsatser som gäller för olika branscher. För utsläpp till vatten finns exempelvis begränsningsvärden i BAT-slutsatserna för järn- och ståltillverkning och icke metallindustrier. Slutsatserna för järn- och ståltillverkning innehåller t.ex begränsningsvärden för benso(a)pyrene, benso(b)fluoranten, benso(g,h,i)perylene, kadmium, nickelföreningar och ammoniumkväve. I BAT-slutsatserna för icke-järnmetallindustrin finns bl.a. begränsningsvärden för bly- och blyföreningar, arsenik, koppar och zink.

Inom ramen för utvinningsavfallsdirektivet har under 2018 fastställts ett referensdokument för BAT avseende avfall från gruvor (BREF MWEI). Även om detta dokument inte innehåller BAT-slutsatser i form av begränsningsvärden, utgör det ändå en viktig utgångspunkt för hantering av utvinningsavfall. Detta anknyter nära till frågor om att begränsa utsläpp till vatten från gruvindustri, vilket ofta har en specifik koppling till prioriterade och särskilda förorenande ämnen.

Utöver vägledning om IED, utvinningsavfallsdirektivet och BAT-slutsatser har Naturvårdsverket specifikt arbetat med frågan om att begränsa utsläpp av prioriterade ämnen och särskilda förorenande ämnen från gruvindustri. Naturvårdsverket har under 2018 varit delaktigt i arbetet med att åstadkomma ett förbud mot utvinning av uran, samt i anslutning till detta utfärdat vägledning för att begränsa utsläpp av uran, som utgör ett särskilt förorenande ämne, från övrig utvinningsindustri. Därutöver har Naturvårdsverket i prövningsärenden avseende tillstånd till miljöfarlig verksamhet såsom t ex gruvor och fordonstvätt drivit

frågor om att begränsa utsläpp av prioriterade och särskilda förorenande ämnen (se vidare under avsnitt 4 nedan).

Naturvårdsverket har under 2018–2019 tillsammans med Jordbruksverket och Kemikalieinspektionen tagit fram vägledning för att främja en hållbar användning av växtskyddsmedel på golfbanor. Syftet är ökad kunskap om regler och hantering av växtskyddsmedel samt effektivare tillsyn. Målsättningen är att minska läckage av växtskyddsmedel till vattenmiljön.

Under 2017 publicerade Naturvårdsverket två vägledningar där prioriterade farliga ämnen enligt vattendirektivet nämns:

<http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Kemikalier-och-miljogifter/Produktvalsprincipen/>

<http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Kemikalier-och-miljogifter/Bekämpningsmedel/Vaxtskyddsmedel-och-biocidprodukter/Tillstand-och-anmalan-vid-anvandning/>

2. Hur anser ni att åtgärden har bidragit till att förbättra förutsättningarna för att följa miljökvalitetsnormerna för vatten? T.ex. har praxis utvecklats eller ändrats, har ytterligare insatser och/eller styrmedel tillkommit, till vilken omfattning i form av antal objekt och/eller kostnad o.s.v.

I beskrivningen av Naturvårdsverkets åtgärder i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram 2016–2021 anges under rubriken genomförande att Naturvårdsverket ska ge länsstyrelser och kommuner tillräcklig vägledning för att kunna utöva tillsyn och tillståndsprövning av miljöfarliga verksamheter med utsläpp av prioriterade och särskilda förorenande ämnen. Som exempel på vad vägledningen kan omfatta anges krav som kan ställas på rening/utsläppskontroll hos industrier, uppströmsarbete, förhindrande av läckage från industrimark eller spridning av slam, men också syfta till kunskapshöjande åtgärder hos verksamhetsutövarna.

Naturvårdsverket har under 2018 lagt resurser på vägledning kring BAT-slutsatser, vilket omfattar vägledning kring utsläpp av flertalet prioriterade och särskilda förorenande ämnen. Arbetet bedöms på sikt kunna bidra till att minska utsläppsnivåerna genom såväl tillsyn som genom villkor i tillstånd. På motsvarande sätt utgör Naturvårdsverkets vägledning för gruvindustri ett stöd vid tillsyn och vid prövning av gruvindustri som på sikt bedöms leda till bättre förutsättningar att följa miljökvalitetsnormerna för vatten.

I detta sammanhang ska nämnas att i Naturvårdsverkets vägledning samt i de prövningar som Naturvårdsverket har deltagit i, har Naturvårdsverket i ökad utsträckning haft fokus på recipientens status vid bedömningar av om utsläpp kan tillåtas (ang. Naturvårdsverkets deltagande i prövningsärenden se vidare under avsnitt 4 nedan).

3. Vilken samverkan har skett med Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Skogsstyrelsen och andra berörda centrala myndigheter, samt med länsstyrelser och kommuner? Hur många länsstyrelser och kommuner har nåtts av informationen?

Naturvårdsverket har aktivt samverkat med framför allt Havs- och vattenmyndigheten när de gäller frågan om särskilda förorenande ämnen i miljö kvalitetsnormer för vatten, och vägledning avseende detta t ex genom arbetet med fördjupad utvärdering av miljömålen.

4. Har Naturvårdsverket utfört övrigt arbete med bäring på åtgärd 2 under 2018?

Naturvårdsverket har ett uppdrag att delta i prövningar av miljöfarlig verksamhet. Vilka mål och ärenden Naturvårdsverket deltar i avgörs utifrån internt fastställda prioriteringsgrunder. För 2018 har Naturvårdsverket bland annat valt att prioritera ärenden som rör verksamheter eller projekt med stor negativ miljöpåverkan med avseende på utsläpp av svårnedbrytbara, bioackumulerande och/eller toxiska ämnen till luft och vatten. Naturvårdsverket har också prioriterat att delta i ärenden som berörs av ny lagstiftning av betydelse och områden där det finns behov av att utveckla praxis, bl.a. miljö kvalitetsnormer och genomförandet av IED i svensk lagstiftning.

Som har nämnts under avsnitt 1 ovan har Naturvårdsverket drivit dessa frågor i flera prövningar avseende gruvindustri. Som exempel kan nämnas prövningen av Boliden Mineral AB:s verksamhet vid Bolidenområdet, vilket rättsfall till övervägande del handlade om utsläpp till vatten av bl.a. metaller och där frågan om slutliga villkor sattes på prövotid (se mark- och miljödomstolens vid Umeå tingsrättsdeltom 2018-12-19 i mål nr M 1629–15). Ett annat exempel är Naturvårdsverkets överklagande till Mark- och miljööverdomstolen avseende tillstånd till utfyllnad av järnsand i vattenområde vid Rönnskär, vilket är ett pågående mål som även det till stor del avser utsläpp till vatten av metaller (Mark- och miljööverdomstolens mål nr M 11690–18). Ytterligare ett exempel är Naturvårdsverkets överklagande av tillstånd till verksamheten vid Aitikgruvan, vilket också är ett pågående mål avseende bl.a. frågan om val av metod för efterbehandling av gråberg och sandmagasin för att begränsa risken för utsläpp av metaller till vatten (Mark- och miljööverdomstolens mål nr M 5798–18).

I prövningar om skogsindustri, t.ex. pappers- och massabruk, prioriterar Naturvårdsverket bland annat utsläpp till luft och vatten. Som exempel har Naturvårdsverket under 2018 drivit frågan om utsläpp av kadmium till vatten i prövningen av Stora Enso Skoghall AB:s verksamhet i Hammarö kommun. Naturvårdsverket har överklagat mark- och miljödomstolens dom och har fått prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen (mål nr i MÖD M 10029–18).

Övriga åtgärder för att minska negativ miljöbelastning till hav och vatten är Naturvårdsverkets internationella arbete med så kallade *hots spots* i Barents hav samt Östersjön. *Hot spots* är identifierade punktutsläppskällor från t ex tung

industri som pappersmassabruk, utsläpp av avloppsvatten från större tätbebyggelse m.m. Arbetet har pågått under många år, såsom t ex utbyggnad av reningstekniker. Under 2018 har fokus legat på att genom workshops, studiebesök och erfarenhetsutbyten utbilda och utvärdera tjänsteorganisationer och branscher i Ryssland i deras arbete att implementera ny miljölagstiftning med bland annat ryska BAT-slutsatser för industrin samt VA-branschen. Flera *hot spots* har genom åren släckts ned men ännu återstår *hot spots* att släcka. Bidrag för olika lösningar av rening av dagvatten har beviljats via hållbara stadsinnovationer (två ansökningstillfällen 2018) samt rening av dagvatten (ett ansökningstillfälle under 2018). Naturvårdsverket har även arbetat med regeringsuppdrag inom området minska utsläpp av mikroplastpartiklar till vatten (slutrapporteras maj 2019).

Uppgifterna har lämnats av Kristina Svinhufvud, på Kretsloppsenheten (Sk), Anna Lindberg, på Industrienheten (Ki) och Björn Thews, på Miljöskyddsenheten (Sm).

Åtgärd 3 Förorenade områden

Naturvårdsverket ska i sitt arbete med att fördela bidrag till åtgärder i förorenade områden fortsätta att prioritera områden med påverkan på vatten på ett sådant sätt att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.

1. Vilket arbete har gjorts för att för att bidrag till åtgärder i förorenade områden fördelas så att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas? T ex utveckling av prioriteringsgrunder, tillsynsvägledning inom ansvarsutredningar till kommunerna eller andra relevanta områden.

Inför beslut om åtgärder för förorenade områden gör Naturvårdsverket prioriteringar. Vi utgår då från den nationella planen (<http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Fororenade-omraden/Nationell-plan-for-efterbehandling/>) som varje år konkretiseras mera i en årlig fördelningsplan utifrån de politiska beslut och styrsignaler vi fått för året. (<http://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/vagledning/fororenade-omraden/170817-fordelningsplan-1-4-2017.pdf>). En viktig prioriteringsgrund i alla ställningstaganden inför beslut om åtgärder är om den planerade åtgärden bidrar till att förbättra vattenmiljön i eller i närheten av det förorenade området, därvid tas hänsyn till MKN för vatten.

Som underlag till beräkning av Naturvårdsverkets riktvärden för förorenad mark (jord) har haltkriterier för ytvatten valts. De valda ytvattenkriterierna baserar sig i första hand på risken för miljöeffekter med en skyddsnivå som normalt motsvarar 50 procent av miljö kvalitetsnormerna, för de ämnen där sådana finns. I de fall miljö kvalitetsnormer ej finns, har utgång tagits i andra källor. Beräkning av riktvärde för jord som ska skydda ytvatten görs baklänges. Det vill säga att man beräknar den högsta möjliga koncentrationen man kan ha i jorden på det

förorenade objektet, utan att halva haltkriteriet för miljö kvalitetsnormen överskrids i det skyddsvärda ytvattnet.

Under 2018 har Naturvårdsverket fortsatt planeringen av hur regeringens särskilda satsning på åtgärder på förorenade sediment ska genomföras under 2019–2020.

2. Hur anser ni att åtgärden har bidragit till att förbättra förutsättningarna för att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten? T.ex. har praxis utvecklats eller ändrats, har ytterligare insatser och/eller styrmedel tillkommit, till vilken omfattning i form av antal objekt och/eller kostnad o.s.v.

Naturvårdsverket har inte gjort någon övergripande uppföljning av, om de beslutade åtgärderna bidragit till att förbättra förutsättningarna för att nå MKN för berörda vatten. I förekommande fall ingår en efterföljande miljökontroll som innefattar kontroll av föroreningar i närliggande vatten som en del av den beslutade åtgärden.

Under 2018 har tre beslut omfattande 189,7 mnkr tagits för att åtgärda förorenade sediment.

3. Vilken samverkan med länsstyrelser och kommuner har skett? Hur många länsstyrelser och kommuner har nåtts av informationen?

Naturvårdsverket har täta kontakter med länsstyrelserna och dessa har i sin tur ett nära samarbete med berörda kommuner. Naturvårdsverket bedömer att alla länsstyrelser känner till Naturvårdsverkets prioriteringsgrunder för beslut om åtgärder.

4. Har Naturvårdsverket utfört övrigt arbete med bäring på åtgärd 3 under 2018?

Naturvårdsverket har deltagit i miljömålsrådsåtgärden (MMRÅ) ”Förorenade sediment – samverkan för kunskap och prioritering av åtgärder”. Åtgärden har genomförts under 2017–2018 av representanter från Sveriges geologiska undersökning (SGU, drivansvarig myndighet), Naturvårdsverket (NV), Havs och vattenmyndigheten (HaV), länsstyrelserna samt Statens geotekniska institut (SGI). Syftet med MMRÅ var att ta fram en gemensam kunskapsbild över dagens situation samt identifiera samhällets behov kring hur föroreningar på havs- och sjöbottnar i Sverige idag bör hanteras.

Länk till SGUs webbsida om MMRÅ: <https://www.sgu.se/om-sgu/nyheter/2018/oktober/mer-kunskap-och-samverkan-nodvandiga-steg-mot-en-renare-vattenmiljo/>

Länk till slutrapport: <http://resource.sgu.se/produkter/sgurapp/s1821-rapport.pdf>

Naturvårdsverket har även ställt sig bakom de förslag som lämnats inom ramen för FU 19, förslag 13 ”Kostnadseffektiv hantering av förorenade sediment”.

Uppgifterna har lämnats av Per Nilsson, på Avfallsenheten (Sa).

Åtgärd 4 Internationellt luftvårdsarbete

Naturvårdsverket ska inom det europeiska luftvårdsarbetet fortsätta verka för att minska depositionen av försurande ämnen såsom kväveföreningar och svaveldioxid samt prioriterade och särskilda förorenande ämnen från internationella källor.

1. Vilket arbete har gjorts inom ramen för luftvårdsstrategiskt arbete på EU-nivå?

Från att under ett antal år har varit i en förhandlingsfas där ny luftvårdslagstiftning tagits fram (Direktivet om medelstora förbränningsanläggningar, 2015/2193/EU, och takdirektivet, 2016/2284/EU) så fokuseras nu arbetet på ett effektivt genomförande av den nya lagstiftningen. Naturvårdsverket har under 2018 deltagit aktivt i tre möten i kommissionens expertgrupper för genomförande av takdirektivets krav samt lämnat synpunkter på vägledningsmaterial som tagits fram av kommissionen. Naturvårdsverket har även varit drivande i att skapa en expertgrupp som ska bidra till ekosystemövervakningen i takdirektivet. 2018 hölls ett första möte där EU beskrev medlemsländernas bidrag till luftföroreningars effekter på ekosystem.

Naturvårdsverket deltar också i ett nätverk där likasinnade medlemsländer träffas för att utbyta erfarenheter och diskutera olika strategiska frågor kopplat till EU:s luftvårdspolitik. Kommissionen har även upprättat ett europeiskt forum som ska sammanföra olika aktörer i samhället för att utbyta erfarenheter och praxis.

Sverige deltar i en så kallad "Fitness check" inom luftkvalitetsdirektivet där syftet är att granska erfarenheterna och lärdomarna i genomförandet av luftkvalitetslagstiftningen.

2. Vilken samverkan har skett med Kemikalieinspektionen, Sjöfartsverket, Transportstyrelsen, Tillväxtverket och länsstyrelserna?

Vid samtliga formella internationella möten (inom EU och luftvårdskonventionen) agerar Naturvårdsverket enligt gemensamberedd instruktion.

3. Har Naturvårdsverket utfört övrigt arbete med bäring på åtgärd 4 under 2018?

Sverige bedriver ett aktivt påverkansarbete inom FN:s luftvårdskonvention (CLRTAP) som samverkar med EU:s luftvårdsarbete. Luftvårdskonventionens arbete fokuserar på genomförande av gällande överenskommelser samtidigt som det blickar framåt mot kommande överenskommelser. 2018 omvaldes Naturvårdsverkets medarbetare för en tredje period till ordförandeposten för konventionens högsta beslutande organ. Naturvårdsverket bemannar samtliga huvudgrupper inom konventionen. Sverige verkar för och stödjer pågående arbete med att möjliggöra för EECCA- och SEE-länder att ratificera de nya överenskommelserna. En ytterligare prioritering för Sveriges arbete inom konventionen är utvecklingen av nya och ambitiösa

åtaganden inom konventionen vilket är en tydlig inriktning i konventionens nyligen antagna långsiktig strategi till år 2030. Under 2018 stod Sverige som värd för en internationell workshop (Saltsjöbaden VI), där ca 180 forskare, policymakers och representanter för NGO:s och Näringslivet diskuterade framtida utmaningar inom luftarbetet i ett globalt perspektiv. Workshopen resulterade i elva huvudsakliga rekommendationer för hur det internationella luftvårdsarbetet ska fortgå i framtiden.

Uppgifterna har lämnats av Salar Valinia, på Luftenheten (K1).

Åtgärd 5 Miljöfarlig verksamhet – utsläpp till luft

Naturvårdsverket ska vägleda länsstyrelserna och kommunerna i deras tillsyn och prövning av miljöfarliga verksamheter, i syfte att minska utsläppen till luft av försurande ämnen såsom kväveföreningar och svaveldioxid samt prioriterade och särskilda förorenande ämnen i sådan omfattning att det bidrar till att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas.

1. Vilket arbete har gjorts för att utveckla vägledningen till länsstyrelser och kommuner avseende utsläpp av prioriterade och särskilda förorenande ämnen?

Naturvårdsverket vägleder om industriutsläppsdirektivet (IED) och om BAT-slutsatser (Best Available Techniques – bästa tillgängliga teknik). Det vägledningsarbete som genomförts under 2018 omfattar BAT-slutsatser som påverkar utsläpp till både vatten och luft (angående utsläpp till vatten, se åtgärd 2). Vägledning finns publicerad på Naturvårdsverkets hemsida, bl.a. i form av generell vägledning om industriutsläppsbestämmelserna och om de olika BAT-slutsatser som har antagits av EU-kommissionen. Vägledning sker också genom att tillsynsmyndigheter vid behov kontakter Naturvårdsverket med olika frågeställningar. Om Naturvårdsverkets svar bedöms vara generellt intressant brukar vi lägga ut det på vår hemsida.

BAT-slutsatserna innehåller bestämmelser i form av begränsningsvärden och utsläppsvärden (BAT-AEL:er). Vilka parametrar som regleras varierar mellan de olika BAT-slutsatser som gäller för olika branscher. Bestämmelser finns bland annat för försurande ämnen (kväveoxider och svaveldioxid), särskilt förorenande ämnen (dioxiner och furaner) samt vissa prioriterade ämnen (t.ex. bly, kadmium och nickel). BAT-slutsatsdokumenten innehåller också slutsatser med teknikbeskrivningar, t.ex. reningsteknik, och slutsatser om BAT för övervakning av utsläpp till luft, t.ex. mätfrekvens.

Naturvårdsverket vägleder också om förordningen (2013:253) om förbränning av avfall som bl.a. omfattar bestämmelser om utsläpp av dioxiner och furaner till luft och bestämmelser om kontroll av utsläpp och lägsta mätfrekvens.

För småskalig vedeldning har Naturvårdsverket publicerat webbvägledning. Vägledningens syfte är bl.a. att minska utsläpp av PAH som tillhör de

prioriterade ämnena. Vägledningen kommer att revideras under åtgärdsprogramsperioden och det kommer att tydliggöras att den även riktas till tillsynsmyndigheter.

För att bygga upp kunskapsunderlag och ge stöd till tillsynsmyndigheterna avser Naturvårdsverket att ta fram en vägledning om hur man kan mäta utsläpp av dioxiner till luft.

2. Hur anser ni att åtgärden har bidragit till att förbättra förutsättningarna för att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten? T.ex. har praxis utvecklats eller ändrats, har ytterligare insatser och/eller styrmedel tillkommit, till vilken omfattning i form av antal objekt och/eller kostnad o.s.v.

Av vattenmyndigheternas motivering till åtgärd 5 framgår att Naturvårdsverkets vägledning kan bidra till att minska belastningen av de ämnen som anges i åtgärden via deposition. Vattenmyndigheterna har också bedömt att särskilt fokus kan behöva läggas på dels vägledning om tillämpningen av BAT-slutsatser, dels de förordningar om olika typer av förbränningsanläggningar som innehåller generella bindande regler. Naturvårdsverket delar vattenmyndigheternas syn i dessa frågor och har under 2018 lagt resurser på att vägleda om tillämpningen av industriutsläppsdirektivet och regler som gäller förbränningsanläggningar. Arbetet bedöms kunna leda till utveckling av miljötillsynen och strängare villkor för utsläpp. Ambitionen är också att BAT-slutsatserna ska revideras vart åttonde år vilket bör kunna leda till en skärpning av utsläppskraven på sikt. Som vattenmyndigheterna pekat på behöver Naturvårdsverkets arbete också åtföljas av tillsynsåtgärder från länsstyrelser och kommuner.

3. Vilken samverkan har skett med berörda myndigheter?

I arbetet med att ta fram vägledning har Naturvårdsverket remitterat förslag till berörda myndigheter. Naturvårdsverket har också kontinuerlig kontakt med tillsynsmyndigheter och andra myndigheter som kontaktar Naturvårdsverket med vägledningsfrågor.

Vägledningen om småskalig vedeldning har tagits fram i samarbete med kommunerna och Energimyndigheten.

4. Har Naturvårdsverket utfört övrigt arbete med bäring på åtgärd 5 under 2018?

Naturvårdsverket har ett uppdrag att delta i prövningar av miljöfarlig verksamhet. Vilka mål och ärenden Naturvårdsverket deltar i avgörs utifrån internt fastställda prioriteringsgrunder. För 2018 har Naturvårdsverket bland annat valt att prioritera ärenden som rör verksamheter eller projekt med stor negativ miljöpåverkan med avseende på utsläpp av svårnedbrytbara, bioackumulerande och/eller toxiska ämnen till luft och vatten. Naturvårdsverket har också prioriterat att delta i ärenden som berörs av ny lagstiftning av betydelse och områden där det finns behov av att utveckla praxis, bl.a. MKN och industriutsläppsdirektivets genomförande i svensk lagstiftning.

Som exempel på prövningsärenden där Naturvårdsverket drivit frågor kan nämnas att Högsta domstolen under 2017 fastställt en dom från Mark- och miljööverdomstolen gällande utsläpp till luft från en förbränningsanläggning (Högsta domstolens avgörande den 3 november 2017 i mål T 1025–16). Domstolen bedömde att kontinuerlig långtidsprovtagning av dioxiner och furaner får anses etablerad som metod och uppfyller kravet på bästa möjliga teknik enligt miljöbalken (2 kap 3 § miljöbalken) samt att kostnaderna för kontrollen inte kan anses orimlig (2 kap 7 § miljöbalken). Utgången i målet är vägledande för framtida tillståndsprövningar vilket kommer att bidra till att utsläppen begränsas och att kunskapen om utsläppen av dioxiner och furaner till luft från avfallsförbränning ökar. Under 2018 har Naturvårdsverket särskilt väglett om utgången i målet.

Naturvårdsverket har också drivit frågor om utsläpp till luft av svavel och kväveoxider i ett mål angående ett raffinaderi i Lysekil (mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätts avgörande den 9 november 2018 i mål nr M 4708–16).

Naturvårdsverket informerar på hemsidan kontinuerligt om de mål och ärenden vi prioriterat att delta i samt ett urval av vägledande domar. Allt eftersom praxis utvecklas vägleder Naturvårdsverket också tillsynsmyndigheterna. Formerna för detta kan variera beroende på behov.

Naturvårdsverket sammanställer och rapporterar också data om utsläppen av luftföroreningar i Sverige varje år. Redovisningen sker i enlighet med FN:s luftvårdskonvention (CLRTAP) och EU:s takdirektiv.

Uppgifterna har lämnats av Anna Lindberg, på Industrienheten (Ki)

Åtgärd 6 Markavvattning

Naturvårdsverket ska ta fram vägledning för markavvattningsverksamheter avseende åtgärder i syfte att följa miljökvalitetsnormerna för vatten.

1. Vilket arbete har gjorts för att utveckla vägledningen för markavvattningsverksamheter till länsstyrelser och kommuner?

Naturvårdsverket fick under 2018 200 miljoner att fördela genom LONA och kommunerna att anlägga och restaurera våtmarker. Syftet med projektet Våtmarkssatsningen var att under en treårsperiod a´ 200 miljoner öka tillskottet till grundvattnet eller stärka landskapets egen förmåga att hålla kvar och balansera vattenflödena. Naturvårdsverket har sett möjligheten att genom satsningen förbättra vattenkvaliteteten i våra vatten. Under 2018 påbörjades därför olika vägar för att hitta samarbeten och synergieffekter med andra myndigheter för en förbättrad vattenkvalitet och miljö. Naturvårdsverket har genom projektet påbörjat ett arbete med kunskapshöjning, samverkan och

vägledning i olika markavvattningsverksamheter och våtmarksåtgärder hos kommuner, länsstyrelser och markägare. Projektet är tyvärr utan fortsatt finansiering.

Naturvårdsverkets uppdrag Omprövning, tidsbegränsning och återkallelse – miljöbalken som system. Syftet med uppdraget är att ge stöd till andra aktörer som kan bidra till en förbättrad tillämpning av miljöbalkens system. För att göra detta kommer vi genom uppdraget att genomföra ett antal olika vägledningsinsatser för att öka kunskapen om tidsbegränsning, omprövning och återkallelse. Vi kommer även att göra fördjupningar med olika exempelsituationer så som omprövning och återkallelse av markavvattningsföretag. En grund för omprövning och återkallelse av markavvattningsföretag kommer att vara anläggande av våtmark för bland annat syftet att uppnå miljö kvalitetsnormen för vatten.

2. Vilken samverkan har skett med Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, Sveriges Geologiska Undersökning och Trafikverket i genomförandet av åtgärden?

Naturvårdsverket har fortsatt samverkat med Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) angående vägledning kring markavvattning och sura sulfatjordar. Under 2019 ska vägledningsformen tas fram och Naturvårdsverkets roll i vägledningen bestäms med SGU under våren 2019. Inom våtmarkssatsningen, som startade 2018, har Naturvårdsverket haft möjlighet att genom finansiering av tjänster skapa ett nära samarbete med SGU och länsstyrelserna. Bildat flera samverkansgrupper med olika myndigheter Skogsstyrelsen, Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten. Kontakter har även tagits med SMHI och vattenmyndigheten. Syftet var diskutera och föreslå adekvata åtgärder (exempelvis anlägga våtmarker, tvåstegsdiken etc.) utifrån ett avrinningsområdes perspektiv och där ”rätt våtmark på rätt plats har varit ledordet. Naturvårdsverket har även haft möjlighet att prioritera deltagande i andra myndigheters konferenser kring vattenfrågor i ett förändrat klimat.

3. Hur har genomförandet förbättrat förutsättningar för länsstyrelser att bedriva tillsynsvägledning och tillsyn för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas?

Naturvårdsverket har tillsammans med HaV tagit fram vägledning till länsstyrelser i frågor angående prövning av anmälningspliktig vattenverksamhet, framförallt anläggande av våtmarker och dämning inom markavvattningsföretag. Våtmarkssatsningen har finansierat:

- Möjlighet till heldagsutbildningar för länsstyrelser, genomfört av SGU i konceptet ”Låna en hydrogeolog”. Med syftet att öka kunskap om vattnet i landskapet och markavvattningens påverkan.
- Digitalisering av SGU:s torvarkiv och därmed ökad kunskap om våra torvmarker och påverkan (ex markavvattning) på dessa.

Genom våtmarkssatsningen har tre Webbinarier med temat anläggande och restaurering av våtmarker på skogsmark (december 2018), jordbruksmark (januari 2019) och i tätort (januari 2019) genomförts för att öka kunskaper om:

- Geologiska underlag för genomförande av åtgärder i vatten.
- Praktiska exempel för att bromsa upp vattnet i landskapet. (exempelvis genom våtmarksanläggning, igenläggning av diken)
- Juridiska frågeställningar kring prövning enligt 11 kap MB, markavvattningsföretag och igenläggning av diken etc.

Syftet med webinarier var att öka kunskapen i olika aspekter och riktade sig till kommuner, länsstyrelser konsulter och markägare.

4. Har Naturvårdsverket utfört övrigt arbete med bäring på åtgärd 6 under 2018?

GRIP on LIFE är ett LIFE-projekt som syftar till att implementera prioriterade åtgärder för Sveriges Natura 2000-nätverk. Projektet är inriktat på att förbättra miljön och förutsättningarna för djur och växter som lever i vattendrag och våtmarker i skogslandskapet, samtidigt som vi kan fortsätta använda våra naturresurser. Skogsstyrelsen är projektägare och ytterligare 16 partners ingår i projektet, däribland Naturvårdsverket. Åtgärder som exempelvis kan bli aktuella är igenläggning av diken och anläggande av våtmarker. Även om projektet som sådant inte har syftet att utföra åtgärder med markavvattningsanläggningar för att uppnå MKN för vatten så kommer åtgärderna att kunna ha den effekten.

Uppgifterna har lämnats av Sara Andersson, på Naturhänsynsenheten (Nn).

Åtgärd 7 Dagvatten

Naturvårdsverket ska identifiera behovet av och föreslå eller utveckla förändrade eller nya styrmedel för dagvattenhantering, samt utarbeta tillsynsvägledning avseende dagvattenhantering till länsstyrelser och kommuner

1. a) Vilket arbete har gjorts för att utreda behoven av nya eller förändrade styrmedel för en dagvattenhantering som bidrar till att MKN kan följas?

Inom ramen för tidigare regeringsuppdrag Analys av kunskapsläget för dagvattenproblematiken som redovisades till Miljö- och energidepartementet i september 2017 lämnades ett antal förslag till steg på vägen för att uppnå en mer hållbar dagvattenhantering och därmed bättre bidra till att MKN kan nås. Bl.a. så föreslogs att regeringen tillsätter en utredning som genomför en översyn av regleringen som berör dagvatten, med syfte att förtydliga, samla och utveckla. Någon sådan utredning har ännu inte initierats av regeringen.

Sedan årsskiftet 2017/2018 pågår arbetet med ett regeringsuppdrag där förslag till etappmål, med styrmedel och åtgärder om dagvatten, för att minska den negativa påverkan på vattenkvaliteten. Hänsyn ska även tas till effekterna av ett förändrat klimat. Samhällsekonomiska konsekvensanalyser ska ligga till grund för förslagen, liksom för de viktigare åtgärder som övervägts. Uppdraget har förlängts och ska redovisas till Regeringskansliet (Miljö- och energidepartementet) senast den 28 mars 2019.

b) utveckla vägledningen till länsstyrelser och kommuner avseende utsläpp av näringsämnen, prioriterade ämnen och särskilda förorenande ämnen?

Naturvårdsverket bedriver kontinuerligt vägledning om dagvatten och strävar efter att ytterligare utveckla området avseende vägledning till länsstyrelser och kommuner. Vägledning sker även i form av myndighetens medverkan på interna och externa konferenser och seminarier om dagvatten. Naturvårdsverket har under 2018 intensifierat den interna planeringen med fokus på dagvatten. Det sedan tidigare identifierade behovet av förstärkt vägledning om tillämpningen av plan och bygglagen, vattentjänstlagen och miljöbalken så som lagstiftningen ser ut idag, behandlas även inom pågående regeringsuppdrag.

2. Vilken samverkan har skett med Boverket, Havs- och vattenmyndigheten, Sveriges Geologiska Undersökning och Trafikverket, länsstyrelser och kommuner?

Inom ramen för arbetet med regeringsuppdraget om Etappmål för dagvatten har samverkan skett med bl.a. Boverket, Havs- och vattenmyndigheten, Sveriges Geologiska Undersökning, Trafikverket, Vattenmyndigheterna, Länsstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting och Svenskt Vatten.

3. Hur anser ni att åtgärden har bidragit till att förbättra förutsättningarna för att följa miljökvalitetsnormerna för vatten? T.ex. har praxis utvecklats eller ändrats, har ytterligare insatser och/eller styrmedel tillkommit, till vilken omfattning i form av antal objekt och/eller kostnad o.s.v.

De förslag till etappmål, åtgärder och styrmedel som kommer att redovisas i regeringsuppdraget Etappmål för dagvatten, senast den 28 mars 2019, styra alla mot att uppnå en minskad negativ påverkan på vattenkvaliteten, en hållbar dagvattenhantering och till förutsättningar för att följa miljökvalitetsnormerna för vatten.

4. Har Naturvårdsverket utfört övrigt arbete med bäring på åtgärd 7 under 2018?

Naturvårdsverket fick, i regleringsbrevet för 2018, i uppdrag av regeringen att dela ut 25 000 000 kronor under år 2018 för att minska utsläppen av mikroplaster och andra föroreningar från dagvatten. Under 2018 så utlystes bidraget enligt förordning (2018:496) om statligt stöd för att minska utsläpp av mikroplaster till vattenmiljön. Totalt har drygt 10 miljoner kronor i bidrag beviljats, till 14 st av de totalt 27 st inkomna bidragsansökningarna, för satsningar som syftar till att minska utsläpp av mikroplaster och andra föroreningar via dagvatten. De beviljade ansökningarna avser åtgärder för att minimera spridning av granulat från konstgräsplaner, dagvattendammar för omhändertagande av dagvatten, verksamhetsutövers åtgärder för ökad kunskap och minimerad spridning av mikroplast och andra dagvattenföroreningar från hårdgjorda körytor och åtgärder med syfte att rena och fördröja trafikdagvatten. En ny bidragsutlysning enligt förordningen planeras att genomföras under 2019.

Rapportering av regeringsuppdrag kring dagvatten, utdelande av bidrag och löpande vägledning om dagvatten syftar till att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas

Uppgifterna har lämnats av Nina Lans, på Kretsloppsenheten (Sk).

Beslut om denna skrivelse har fattats av biträdande avdelningschef Ingela Hiltula. I den slutliga handläggningen har i övrigt deltagit samordningspersonen för havs- och vattenförvaltning Gustav Björnstad, den sistnämnde föredragande.

För Naturvårdsverket

Ingela Hiltula

Gustav Björnstad